

Michel Foucault

KLINIKAN SYNTY

Suomentanut
Simo Määttä

TÄMÄ ON NÄYTE KIRJASTA.
OSTA KOKONAINEN KIRJA
OSOITTEESTA www.netn.fi.

niin & näin
Tampere 2013

RANSKANKIELINEN ALKUTEOS

Naissance de la clinique

© Presses Universitaires de France, 1963

Galien

108, boulevard Saint-Germain, 75006 Paris

SUOMENNOS

© Simo Määttä ja Eurooppalaisen filosofian seura ry

ISBN-NUMERO

978-952-5503-70-8

KANSI

Pasi Romppanen

TAITTO

Susanna Laurola

PAINOTYÖ

Tallinnan kirjapaino-osakeyhtiö,

Tallinna 2013

KUSTANTAJA

Eurooppalaisen filosofian seura ry / *niin & näin*

FILI

FINNISH LINGUISTIC SOCIETY

FILI – Suomen kirjallisuuden tiedotuskeskus
on tukenut tämän kirjan kääntämistä

SISÄLLYS

	SUOMENTAJAN ESIPUHE	7
	ALKUSANAT.	9
I	TILAT JA LUOKAT	22
II	POLIITTINEN TIETOISUUS	42
III	VAPAA KENTÄ	58
IV	KLINIKAN VANHUUS	75
V	SAIRAALOIDEN OPETUS	86
VI	MERKEISTÄ JA TAPAUKSISTA	III
VII	NÄHDÄ, TIETÄÄ.	131
VIII	AVATKAA JOKUNEN RUUMIS	149
IX	NÄKYVÄ NÄKYMÄTÖN	175
X	KUUMEKRIISI	202
	LOPUKSI	224
	KIRJALLISUUS	230
	VIITTEET	242

ALKUSANAT

Tässä kirjassa on kysymys tilasta, kielestä ja kuolemasta; on kysymys katseesta.

1700-luvun puolivälin paikkeilla Pomme paransi erään hoitamansa hysteerikkopotilaan panemalla hänet »kylpemään kymmenestä kahteentoista tuntia päivittäin kymmenen kuukauden ajan». Hoito oli suunnattu hermoston kuivumista ja sitä ylläpitävää lämpöä vastaan, ja sen päätyttyä Pomme näki »kostuneen pergamentin kaltaisten kalvonosien [...] irtoavan lievien kipujen saattamana ja poistuvan päivittäin virtsan mukana ja oikeanpuoleisen virtsaputken nylkeytyvän irti ja poistuvan kokonaisuudessaan samaa reittiä». Samoin tapahtui »eri vaiheessa myös suolille, joiden sisäkalvot kyniityivät pois ja joiden nähtiin poistuvan peräsuolen kautta. Myös ruokatorvi, henkitorvi ja kieli loivat kalvonsa vuorollaan, ja sairaan elimistöstä poistui yskösten ja oksennusten mukana monia osia»¹.

Ja tällä tavalla havainnoi eräs lääkäri alle sata vuotta myöhemmin aivojen ja aivokalvon anatomista häiriötä: on kyse »valekalvoista», joita tavataan usein »kroonisesta aivokalvontulehduksesta» kärsivillä potilailla. »Ne ovat ulkopinnaltaan kiinnittyneet lukinkalvoon joko hyvin löyhästi, jolloin kalvot voidaan helposti erottaa toisistaan, tai tiukasti, jolloin niitä on joskus vaikea saada erilleen. Niiden sisäpinta vain noudattaa lukinkalvon muotoa, mutta ei ole lainkaan kiinni siinä [...]. Varsinkin erityisen ohuet valekalvot ovat usein läpinäkyviä, mutta tavallisesti ne ovat väriltään valkoiseen, harmaaseen tai

punaiseen vivahtavia, harvemmin myös kellertäviä, rusehtavia tai mustanpuhuvia. Sävy vaihtelee usein paljon saman kalvon eri osissa. Näiden satunnaisten muodostumien paksuus vaihtelee suuresti; joskus ne ovat niin hauraita, että niitä voisi verrata hämähäkinverkkoon [...]. Myös valekalvojen rakenteessa on paljon eroja: ohuet kalvot ovat kamaraisia ja munan valkuaiskalvojen kaltaisia, eikä niillä ole omaa erityistä rakennetta. Toisissa on usein jommallakummalla puolella jälkiä eri suuntiin risteävistä verestävistä suonista. Usein ne voidaan pelkistää päällekkäisiksi liuskoiksi, joiden väliin on melko usein kerrostunut enemmän tai vähemmän haalistuneita verihyytymiä²».

Hermostopatologian vanhat myytit viimeiseen muotoonsa saattaneen Pommen teksti eroaa hienovaraisesti mutta totaalisesti tekstistä, jossa Bayle kuvaa täyshalvauksesta johtuvat aivoauriot aikana, jota emme vielä ole jättäneet taaksemme. Ero on meille totaalinen, sillä laadullisessa tarkkuudessaan Baylen tekstin joka ikinen sana ohjaa katsettamme vakaan näkyvyyden maailmassa, kun taas aiempi teksti puhuu haavekieltä, joka ei perustu havaintoon. Mutta minkä perustavanlaatuisen havainnon pohjalta voidaan tehdä tuo ilmiselvä rajanveto kaukana siellä, jossa varmoina pitämämme asiat syntyvät ja hankkivat oikeutuksensa? Kuka voi vakuuttaa, ettei 1700-luvun lääkäri nähnyt sitä, mitä hän luuli näkevänsä, vaan että harhakuvien haihtumiseen tarvittiin vain muutama kymmenen vuotta, ja vapaaksi jäänyt tila toi asiat silmiemme eteen niiden oikeassa muodossa?

Ei ole ollut lääketieteellisen tietämyksen »psykoanalyysia» eikä enemmän tai vähemmän spontaania imaginaaristen investointien murrosta; ei »positiivinen» lääketiede ole tehnyt »objektivalintaa» ja lopultakin kohdistunut itse objektiivisuuteen. Lääkärien ja potilaiden, fysiologien ja praktikoiden välisen kommunikaation näkemistilasta eivät kadonneet kaikki voimat (jännittyneet ja vääntyneet hermot, polttava kuivuus, kovettuneet tai palaneet elimet, kehon uudestisyntyminen raikkaiden nesteiden suotuisassa elementissä); pikemminkin ne tavallaan suljettiin potilaan yksilöllisyyteen ja siirrettiin

kohti »subjektiivisten oireiden» aluetta, joka ei enää määrittele niinkään lääkärin tietämisen tapaa kuin tiedon kohteena olevien objektien maailman. Tiedon ja kärsimyksen välistä kuvitteellista yhteyttä ei suinkaan katkaistu, vaan sen väylästä tuli pelkkää kuvitelmien läpäisevyyttä monimutkaisempi. Loputomat näkemättömät unet peittivät sairauden läsnäolon kehossa jännitteineen ja poltteineen, sisäelinten hiljaisen maailman ja koko kehon pimeään, nurjan puolen. Lääkärin pelkistävä diskurssi yhtäältä kyseenalaisti niiden objektiivisuuden ja toisaalta teki niistä positiivisen katseensa kohteita. Kivun hahmoja ei manattu pois neutralisoidun tietämyksen nimissä; ne jaoteltiin uudelleen tilassa, jossa kehot ja katseet risteilevät. Muutos koski äänetöntä muodostelmaa, johon kielä tukeutuu, ja puheen ja puheen kohteen välistä tilannetta ja positiota.

Entä mistä semanttisesta tai syntaktisesta muutoksesta alkaen itse kielen voidaan tunnistaa muuttuneen rationaaliseksi diskurssiksi? Mikä ratkaiseva viiva on siis piirtynyt kalvot »kostuneiksi pergamenteiksi» luonnehtivan kuvauksen ja tuon toisen yhtä lailla kvalitatiivisen ja metaforisen kuvauksen välille, jossa aivokerrosten päälle nähdään asettuneen munanvalkuaista muistuttavia kalvoja? Ovatko Baylen »valkoiseen vivahtavat» tai »punertavat» lehdet tieteellisen diskurssin kannalta arvoltaan erilaisia tai objektiivisempia ja vankempia kuin 1700-luvun lääkäreiden kuvaamat kuivettuneet liuskat? Eivätkö hieman tarkempi katse, hitaampi ja asioihin perehtyneempi sanasto ja hienovaraiset jos kohta silloin tällöin sekaisin menevät attribootit olekin yksinkertaisesti osoitus lääketieteen kielen rikkaasta tyylistä, jonka runsailla kuvauksilla asioiden ja niiden muotojen harmaus on Galenoksen ajoista lähtien peitetty?

Jotta pääsisi käsiksi muutoksen tapahtumahetkeen, on todennäköisesti tutkisteltava jotain muuta kuin temaattisia sisältöjä tai loogisia modaliteetteja ja otettava kohteeksi tuo alue, jossa »asiat» ja »sanat» eivät vielä ole toisistaan erossa, jossa tapa nähdä ja tapa sanoa ovat vielä kielen tasolla yhtä. On tarkasteltava näkyväisen ja näkymättömän alkuperäistä jakaumaa siinä

määrin kuin se on yhteydessä lausutun ja vaietun väliseen eroon: silloin lääketieteen kieli ja sen kohde tulevat näkyviin yhteen nivoutuneessa hahmossa. Mutta vain retrospektiivisillä kysymyksillä on arvoa, vain havaitun puhuttu rakenne, tuo *täysi* tila, jonka ontoudesta kieli ammentaa volyyminsa ja mittansa, kannattaa tuoda tarkoituksellisesti neutraaliin päivänvaloon. On sijoitaututtava ja pysyvästi jäätävä sairauden perimmäisen spatioalisuuden ja kielellisyyden tasolle, sinne missä lääkärin puhe-*lias* ja asioiden myrkylliseen ytimeen luoma katse syntyy ja jonne se vetäytyy.

Nykyaikainen lääketiede on itse asettanut syntymääjankohdakseen 1700-luvun viimeisten vuosien tienoon. Kun se ryhtyy pohtimaan itseään, se pitää positiivisuutensa alkuperänä kaikkien teorioiden ulkopuolista paluuta vaatimattomaan mutta tehokkaaseen havaintoon. Itse asiassa tämä oletettu empirismi ei perustu niinkään näkyväisen absoluuttisen arvon uudelleen löytämiseen eikä systeemien ja niiden harhakuvien määrätietoiseen hylkäämiseen, vaan uudelleenjärjestäytymiseen näkyvässä mutta salatussa tilassa, joka avautui, kun ammoisista ajoista olemassa ollut katse kohdistui ihmisten kärsimykseen. Lääketieteellisen havainnon nuorentuminen ja värien ja asioiden selkeä kirkastuminen ensimmäisten klinikkokojen katseen alla ei kuitenkaan ole myytti. 1800-luvun alussa lääkärit alkoivat kuvata sitä, mikä vuosisatoihin ei ollut ylittänyt näkyväisyyden ja lausuttavuuden kynnystä. Ei kuitenkaan käynyt niin, että he olisivat liian pitkään spekuloituaan alkaneet taas havaita tai kuunnella järkeä mielikuvituksen sijaan, vaan niin, että kaikelle konkreettiselle tiedolle välttämätön näkyväisen ja näkymättömän välinen suhde muutti rakennettaan ja saattoi katseen alaisuuteen ja kieleen sen, mikä oli niiden toiminta-alueen saavuttamattomissa ja ulkopuolella. Sanojen ja asioiden välille solmiutui uusi yhteys, joka mahdollisti *näkemisen* ja *sanomisen* joskus todella niin »naivissa» diskurssissa, että se näyttää sijoittuvan rationaalisuuden arkaaisemmalle tasolle, ikään kuin olisi kyse paluusta lopultakin heränneeseen katseeseen.

niin & näin -kirjoissa ilmestynyt

1. MIKKO LAHTINEN (toim.), *Henkinen itsenäisyys*
2. MARTIN HEIDEGGER, *Silleen jättäminen*
3. RALPH WALDO EMERSON, *Luonto*
4. PEKKA PASSINMÄKI, *Kaupunki ja ihmisen kodittomuus*
– *Filosofinen analyysi rakentamisesta ja arkkitehtuurista*
5. QUENTIN SKINNER, *Kolmas vapauden käsite*
6. PERTTI AHONEN, *Vireällä mielellä*
– *Ymmärtämisen ja eettisyyden mielialat*
7. JULIEN OFFRAY DE LA METTRIE, *Ihmiskone*
8. T. P. USCHANOV, *Wittgenstein in Finland – A Bibliography 1928–2002*
9. MIKA HANNULA, JUHA SUORANTA & TERE VADÉN, *Otsikko uusiksi*
– *Taiteellisen tutkimuksen suuntaviivat*
10. TOMMI WALLENIUS, *Filosofian toinen – Levinas ja juutalaisuus*
11. DANIEL JUSLENIUS, *Suomen onnettomuus – De Miseriis Fennorum*
12. MICHEL ONFRAY, *Kapinallisen politiikka*
– *Tutkielma vastarinnasta ja taipumattomuudesta*
13. J. J. F. PERANDER, *Yhteiskunta uutena aikana & muita kirjoituksia*
14. JUSSI BACKMAN, *Omaisuuksien elämä*
– *Heidegger ja Aristoteles kreikkalaisen ontologian rajalla*
15. NICCOLÒ MACHIAVELLI, *Castruccio Castracaniin elämä*
16. JUKKA PAASTELA (toim.), *Terrorismi*
– *Ilmiön tausta ja aikalaisanalyysjä*
17. LAURI MEHTONEN, *Moderniteetin jäljillä*
– *Tekstejä aistisuudesta, tiedosta ja sivistyksestä*
18. ARTHUR SCHOPENHAUER, *Taito olla ja pysyä oikeassa*
– *Eristinen dialektiikka*
19. JUHA DRUFVA, *Unohdettuja ajatuksia etsimässä*
20. JUHA VARTO & HAKIM ATTAR, *Syvä laulu*
21. JUSSI BACKMAN & MIIKA LUOTO (toim.), *Heidegger*
– *Ajattelun aiheita*
22. KARI VÄYRYNEN, *Ympäristöfilosofian historia*
– *maaäitimytyistä Marxiin*
23. TERE VADÉN, *Karhun nimi – kuusi luentoa luonnosta*
24. GUY HAARSCHER, *Tunnustuksettomuus*
25. JOSÉ ORTEGA Y GASSET, *Ajatuksia tekniikasta*
26. TAPANI KILPELÄINEN (toim.), *Kääntökirja*
– *Kirjoituksia kääntämisen filosofiasta*
27. MARTIN HEIDEGGER, *Tekniikka ja käänne*

28. SIMONE WEIL, *Juurtuminen*
– *Alkusoitto ihmisvelvollisuuksien julistukselle*
29. MIKA HANNULA, *Suomalaisuudesta – Erään sukupolven tarina*
30. FRIEDRICH NIETZSCHE, *Tragedian synty*
31. EDMUND HUSSERL, *Geometrian alkuperä*
– *Johdanto Jacques Derrida*
32. WILLIAM JAMES, *Pragmatismi*
– *Uusi nimi eräille vanhoille ajattelutavoille*
33. TUUKKA TOMPERI & HANNU JUUSO (toim.), *Sokrates koulussa*
– *Itsenäisen ja yhteisöllisen ajattelun edistäminen opetuksessa*
34. JUHA VARTO, *Tanssi maailman kanssa – Yksittäisen ontologiaa*
35. GIORGIO COLLI, *Nietzschen jälkeen – miten tullaan filosofiksi*
36. FJODOR DOSTOJEVSKI, *Talvisia merkintöjä kesän vaikutelmista*
37. MIGUEL DE UNAMUNO, *Traaginen elämäntunto*
38. JOYCE CAROL OATES, *Nyrkkeilystä*
39. MARTIN HEIDEGGER, *Esitelmiä ja kirjoituksia osa II*
40. E. M. CIORAN, *Hajoamisen käsikirja*
41. MARIE-FRANCE DANIEL, LOUISE LAFORTUNE,
RICHARD PALLASCIO & PIERRE SYKES,
Matildan ja Taavetin matemaattiset seikkailut
42. MARIE-FRANCE DANIEL, LOUISE LAFORTUNE,
RICHARD PALLASCIO & PIERRE SYKES,
Matildan ja Taavetin seikkailut tieteen maailmassa
43. OSCAR BRENIFIER, *Keskusteleva opetus*
44. MAUGHN GREGORY, *Filosofiaa lapsille ja nuorille*
45. MARIE-FRANCE DANIEL, LOUISE LAFORTUNE,
RICHARD PALLASCIO & PIERRE SYKES,
Filosofoidaan matematiikasta ja luonnontieteistä
46. JOHN DEWEY, *Taide kokemuksena*
47. PIERRE HADOT, *Mitä on antiikin filosofia?*
48. MARTIN HEIDEGGER, *Mitä on metafysiikka?*
49. ANN MARGARET SHARP, *Nukkesairaala*
50. ANN MARGARET SHARP & LAURANCE JOSEPH SPLITTER,
Kuka minä olen? – Nukkesairaalan opettajanopas
51. SAMI PIHLSTRÖM, *Elämän ongelma – Filosofian eettinen ydin*
52. NORMAND BAILLARGEON, *Älyllisen itsepuolustuksen pikakurssi*
53. BEATE BØRRESEN, BO MALMHETER & TUUKKA TOMPERI,
Ajatellaan yhdessä – taitavan ajattelun työkirja
54. ROGER-POL DROIT, *Filosofoidaan lasten kanssa*
55. LEENA KURKI & TUUKKA TOMPERI, *Väittäely opetusmenetelmänä*
– *Kriittisen ajattelun, argumentaation ja retoriikan taidot käytännössä*

56. LUDWIG WITTGENSTEIN, *Ajatusliikkeitä*
– *Päiväkirjat 1930–1932 & 1936–1937*
57. SIMO KYLLÖNEN, JUHANA LEMETTI, NIKO NOPONEN
& MARKKU OKSANEN (toim.), *Kiista yhteismaista*
– *Garrett Hardin ja selviytymisen politiikka*
58. HERBERT MARCUSE, *Taiteen ikuisuus*
59. HEINRICH HEINE, *Romantiikan koulu*
60. MATTHEW B CRAWFORD, *Elämän korjaajat*
– *Kädentaitojen ja käytännöllisen ammattityön ylistys*
61. TAPANI KILPELÄINEN, *Itsemurhan filosofia*
62. JULIAN BAGGINI & PETER S. FOSSL, *Etiikan pikkujättiläinen*
63. FRIEDRICH HÖLDERLIN, *Teokset*
64. MICHEL DE CERTEAU, *Arkipäivän kekseliäisyys 1 – Tekemisen tavat*
65. ANTTI SALMINEN & TERE VADÉN, *Energia ja kokemus*
– *Naftologinen essee*
66. MICHEL FOUCAULT, *Klinikan synty*

Tilaukset
www.netn.fi/kauppa
niin & näin
PL 730
33101 TAMPERE